

Negatie en aspectische kwantoren

door

W. VANDEWEGHE

0. INLEIDING

Deze uiteenzetting zal handelen over negatie (NEG), en over het lexicale gedrag van kwantoren onder negatie, waarbij we differentiatie aanbrengen in de soorten van negatie. Dat moet de aanloop worden tot een bespreking van de aspectische kwantoren, waarmee uitdrukkingen bedoeld zijn als *al* (= *reeds*) en *nog*, zoals we die zien verschijnen in:

- (1) Jan en Martine zijn *al* in Parijs.
- (2) Marc en Jeanine zijn *nog* in Gent.

De door deze operatoren aangebrachte modificatie noemen we „perspectiviteit” (afgekort tot: PERSP), een notie die verderop nader toegelicht wordt. Doordat beide types operatoren, PERSP zowel als NEG, de predikatie als domein nemen, komt vanzelf de vraag aan de orde hoe we ons de interactie tussen die twee moeten voorstellen, en of daarbij al dan niet sprake is van dominantie van de ene over de andere. Deze hele probleemstelling, hoe syntactisch ze misschien ook lijkt, kadert in een bezinning omtrent de definitie van het *lexicale* paradigma om *al*, als synoniem van *reeds*.

1. NEGATIE

In de bespreking van de semantische notie „negatie” zullen we ons beperken tot het aanstippen van een paar facetten die relevant zijn voor de rest van het betoog.

1.1. *Het domein van de negatie*

Wanneer we met Dik (1989) het niveau van de predikatie beschouwen als dat waarop de *stand van zaken* (SvZ) gerepresenteerd wordt, dan kunnen we NEG in zijn standaard-gebruikswijze beschouwen als een operatie op predikatie-niveau, die de polariteit van de zin omkeert. Daarbij maakt het geen wezenlijk verschil uit, of NEG zich nu hecht aan een term, dan wel of die autonoom opereert als bij-

woord of partikel. In de volgende voorbeelden beschouwen we de b-zin dan ook als de genegeerde tegenhanger van de a-zin:

- (3) a. Het rapport is af.
 b. Het rapport is *niet* af.
 = het is NIET zo [dat het rapport af is]
- (4) a. Ze hebben brood in huis.
 b. Ze hebben *geen* brood in huis.
 = het is NIET zo [dat ze brood in huis hebben]
- (5) a. Er is iemand komen opdagen.
 b. Er is *niet* iemand komen opdagen.
 = het is NIET zo [dat er iemand is komen opdagen]

Niet altijd is het positieve pendant zomaar mogelijk:

- (6) a. ?? Zoiets zou ik ooit zeggen.
 b. Zoiets zou ik *nooit* zeggen.
 = het is NIET zo [dat ik zoiets ooit zou zeggen]

Het bereik van NEG kan ruimer of enger zijn dan dat van andere operatoren in de zin. In het eerste geval spreken we van *externe* negatie, in het tweede van *interne* negatie. Enkele voorbeelden:

- (7) a. Ik beloof NIET [het te zullen doen] - NEG: BELOOF
 b. Ik beloof [het NIET te zullen doen] - BELOOF: NEG
- (8) a. Ik heb NIET *veel* boeken gelezen - NEG: VEEL
 b. Ik heb *veel* boeken NIET gelezen - VEEL: NEG

1.2. Lexicale polariteitsgevoeligheid

In het lexicon van de meeste talen zijn een aantal uitdrukkingen voorhanden die zich niet neutraal gedragen t.o.v. de polariteit van de zin. Er zijn er die de dominantie van NEG schuwen, en die noemt men positief polaire elementen (PPE's): voorbeelden zijn het al genoemde *al* en *nog*, het Engelse *some*, en verder nog uitdrukkingen als *verre van*, *nogal*, *vrijwel*, *hooguit*, enz. Ter vergelijking:

- (9) a. Hij heeft *vrijwel* alles uitgegeven.
 b. + Hij heeft NIET *vrijwel* alles uitgegeven.
- (10) a. Zijn proefschrift is *al* af.
 b. + Zijn proefschrift is NIET *al* af.

Een kleine precisering is hier nodig. Men kan aanvoeren dat dgl. lexicale items soms toch een negatie boven zich verdragen, en dat (9b) en (10b) perfect kunnen. Dat klopt ook wel, maar dan moeten we *niet* interpreteren als een uitdrukking voor *radicale* negatie: daarmee wordt een metalinguïstisch soort negatie bedoeld dat een echo-effect veroorzaakt, d.i. de spreker wekt een indruk alsof de niet-ontkende zin net voordien geuit is, en met presupposities en al af-

gewezen wordt¹. We geven dat aan door het teken „ + ”². Vgl. nog:

- (11) a. Hij is *verre van* volmaakt.
 b. + Hij is NIET *verre van* volmaakt, hoe komt u erbij zoiets te be-
 weren?
 (12) a. Gerrit woont *nog* in Portugal.
 b. + Gerrit woont NIET *nog* in Portugal, hij heeft er immers nooit
 gewoond.

Die toepassing van NEG is duidelijk gemarkeerd, en wij zullen ons enkel bezig houden met het ongemarkeerde type dat we met Seuren *minimale* negatie noemen, het type negatie dat de presupposities intact laat. In een geval als (10) krijgen we dan (13) als minimaal ge-
 neeerde vorm, voor (12) wordt het (14):

- (13) Zijn proefschrift is *nog niet* af.
 (14) Gerrit woont *niet meer* in Portugal.

Anderzijds zijn er lexemen die zich juist gespecialiseerd lijken te hebben op negatieve omgevingen, en dat zijn dan de negatief polaire elementen (NPE's) zoals *meer* in *niet meer*, *hoeven*, Eng. *any*; verder de cluster *ook maar*, de uitdrukking *een vinger uitsteken (om...)*, een nomen als *zier*, *sikkepit*, e.d.m.³ Vgl. (14) en verder:

- (15) a. *Je *hoeft* hard te werken.
 b. Je *hoeft niet* hard te werken.
 (16) a. *Hij zou *een vinger uitsteken* om je te helpen.
 b. Hij zou *geen vinger uitsteken* om je te helpen.

2. NEGATIE EN KWANTOREN

2.1. Soorten negatie in lexicale paradigma's

Uit de beschouwingen over NPE's en PPE's zal al duidelijk geworden zijn dat polariteit een factor van gewicht kan zijn bij de opbouw van bepaalde lexicale paradigma's. Zo is *hoeven* de tegenhanger van *moeten* onder EXTERNE negatie, en het Engelse PPE *some* vindt in die omstandigheden *any* als tegenhanger.

Bij andere opposities speelt dan weer de INTERNE negatie een rol, b.v. in het paar *veroorzaken/verhindere*n: dat laatste betekent zoveel als „veroorzaken dat niet”. Een ander duo is *stoppen* (terminatief)/*beginnen* (inchoatief):

1. Zie Seuren (1976) en Seuren (1985: hfdst. 3). Een overzicht van Nederlandse polariteits-elementen (positief zowel als negatief) wordt gegeven in Hoppenbrouwers (1983).

2. Een conventie overgenomen uit Hoppenbrouwers (1983).

3. Voor dat type NPE's: zie Vandeweghe (1981).

$$(17) \quad \textit{stoppen} (\text{met } p) = \textit{beginnen} (\text{met niet-}p)$$

Tenzij is ook zo'n voorbeeld: het staat zowat gelijk met „*indien niet*”.

Een heel bijzondere soort van negatie is DUALE negatie: zoals de naam het zegt, betreft het hier een combinatie van *twee* soorten negatie, de externe en de interne. Het dual van een kwantor *K* is dan ook de externe negatie van zijn interne negatie:

$$(18) \quad D(K) = \sim K \sim$$

Ook deze relatie vormt het onderliggende logische raster in bepaalde lexicale opposities, zoals in het geval van *laten* en *doen* die, althans in hun oorspronkelijke betekenis, duale tegenhangers waren: betekende *doen* aanvankelijk „veroorzaken dat *p*”, dan betekende *laten* zoiets als „NIET veroorzaken dat NIET *p*”. Een voorbeeld:

- (19) a. Ik *deed* hem werken = ik VEROORZAAKTE dat hij werkte
 b. Ik *liet* hem werken = ik VEROORZAAKTE NIET dat hij NIET werkte

Zoals echter wel meer gebeurt bij dit soort van tegenstellingen, heeft de dubbele negatie voor een stuk zichzelf opgeheven, waarbij *laten* stilaan het causatieve *doen* is gaan verdringen, althans in de standaardtaal.

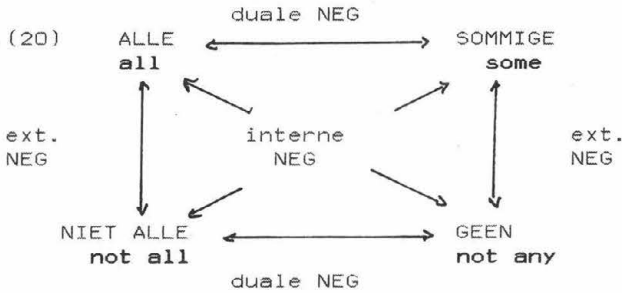
Een zuiverder voorbeeld is het paar *worden/blijven*: beide lexemen zijn aan elkaar gerelateerd via het feature „transitionaliteit” (*T*), waarbij *worden* in wezen betekent „*T(p)*” = „transitie tot toestand *p*” en *blijven* „ $\sim T(\sim p)$ ” = „niet-transitie tot niet-*p*”. Onder de klassieke predikaatlogische kwantoren hebben we een paar als *alle/sommige* die evenzeer elkaars dual zijn.

2.2. Het dualiteitsvierkant

2.2.1. Predikaatlogische kwantoren

Als we in het licht van het voorgaande nog eens teruggaan naar het Engelse paradigma van PL kwantoren, dan blijkt dat de verschillende soorten van negatie al DRIE lexemen opgeleverd hebben: *all*, *some* en *any*. Het Nederlands heeft er ook drie, met *alle* en *sommige* (of *enige*) als basiselementen, en met die precisering dat het equivalent van NEG + *any* in één lexeem gecombineerd wordt, nl. *geen*. Op die manier hebben we al de drie hoeken van een vierkant waarin de verschillende negatie-relaties verwerkt zitten; de vierde hoek wordt bemand door de (externe) negatie van een reeds aanwezig lexeem.

In schema:

De duale relaties

- (21) a. $\forall x \equiv \sim \exists x \sim$
 b. $\exists x \equiv \sim \forall x \sim$

illustreren we met de volgende equivalenties:

- (22) a. *alle* kinderen slapen $\iff$ er is *geen* kind dat *niet* slaapt
 b. Er slaapt *een* kind $\iff$ *niet alle* kinderen zijn wakker (= slapen NIET)

Ook de volgende equivalenties hangen samen met de dualiteitsrelatie:

- (23) a. $\forall x \sim \equiv \sim \exists x$
 b. $\exists x \sim \equiv \sim \forall x$

Ter illustratie:

- (24) a. *Alle* kinderen slapen $\iff$ *geen* kind slaapt
 NIET
 b. Er slaapt *een kind* $\iff$ *niet alle* kinderen slapen
 NIET

Rechtstreeks van de PL kwantoren af te leiden zijn verder nog paradigmata als:

- (25) adverbiaal
 a. altijd / soms / nooit
 b. overal / ergens / nergens
 (pro)nominaal
 c. iedereen / iemand / niemand
 d. alles / iets / niets

2.2.2. Modale kwantoren

Hetzelfde organiserende principe treffen we aan in het paradigma van de modale operatoren, die eigenlijk in hoge mate met de gewone

PL kwantoren te vergelijken zijn, behalve dat de *al/sommig* — uitspraak betrekking heeft op mogelijke werelden. De relevante duale paren geven we aan met de symbolen «NEC» en «POSS»: ze staan voor *moeten* en *kunnen* in het domein van de facultatieve⁴ en epistemische modaliteit, voor *moeten* en *mogen* bij de deontische modaliteit:

(26) a.	Hij <i>moet</i> hier geweest zijn	↔	het kan <i>niet</i> dat hij hier <i>NIET</i> geweest is
	NEC: p		~ POSS: ~ p
b.	Hij <i>kan</i> hier geweest zijn	↔	het is <i>niet noodzakelijk</i> zo dat hij hier <i>NIET</i> geweest is
	POSS:		~ NEC: ~ p p

3. ASPECTISCHE KWANTOREN

3.0. Inleiding

Is het vrij algemeen aanvaard dat de modale operatoren (rond *moeten*) analoog zijn aan de standaard PL kwantoren (rond *alle*), dan is dat wellicht niet meteen even evident voor het aspectische domein. Ook hier echter vinden we gelijkaardig gestructureerde paradigmata, zoals al bleek bij het door INTERNE negatie verbonden paar *beginnen/stoppen*, en het DUALE paar *worden/blijven*.

In wat volgt zullen we onze aandacht met name toespitsen op het paradigma om *al* (= *reeds*), waar zich een aantal operatoren ophouden die semantisch iets complexer zijn dan de gewone aspectische operatoren, en die we als „perspectivisch” zullen bestempelen⁵. Men kan makkelijk laten zien dat ze net als de PL kwantoren een dualiteitsvierkant constitueren. Behalve het traceren van deze logische relaties, zal de notie „perspectiviteit” (PERSP) ook conceptueel-semantisch uitgediept worden. In het licht daarvan zullen we dan de relatie tussen PERSP en NEG aan een nader onderzoek onderwerpen.

3.1. Dualiteitsvierkant

3.1.1. Strategieën ter vermijding van polariteitsconflict

Het conflict tussen de lexicale polariteitsgevoeligheid van *nog* en de polariteitseisen van *niet*, kan worden opgelost door de strategie van polariteitswisseling. Die komt hierop neer dat het PPE vervangen wordt door een element dat daar in betekenis nauwelijks van verschilt, maar lexicaal zo toegerust is dat het juist de negatieve omgeving nodig heeft om te functioneren: *meer*.

4. Zie voor deze term: De Schutter / Van Hauwermeiren (1983).

5. Löbner (1990) behandelt ze als het prototype van de zgn. „fasenkwantoren”.

Bij *al* nu is een andere strategie gevolgd, die eveneens gepaard gaat met een lexeemwisseling (*al* → *nog*), maar waarbij het vervangende lexeem inzake polariteitsgevoeligheid netzogoed een PPE is. Dit zou dus bezwaarlijk zijn, was het niet dat het nu BUITEN het bereik van de negatie gehouden wordt: *nog niet*.

Bij de negatieve tegenhanger van *nog* heeft de negatie dus het ruimste bereik (*externe* negatie), bij die van *al* is het het perspectivische lexeem dat de negatie in zijn bereik heeft (*interne* negatie).

3.1.2 Duale relaties

- (27) Hans is thuis.
 (28) Hans is a. *al* thuis.
           b. *nog*

In zinnen als (28a en b) verrijken *al* en *nog* de zinsbetekenis met de gedachte aan een dynamiek, waarbij de oriëntatie in beide gevallen tegengesteld is:

- (29) a. *al*: niet-thuis → thuis
       b. *nog*: thuis → niet-thuis

Door het gebruik van deze partikels wordt m.a.w. de gedachte opgewekt aan een stand van zaken, complementair aan die beschreven in de predikatie. Die complementaire SvZ kan ook door een eigen lexeem aangeduid worden, zoals in het duo *slapen / wakker zijn*. Voor zover ze gebruikt worden voor de beschrijving van toestanden in de buurt van een overgang, gelden hier de equivalenties:

- (30) *slapen* ≡ *niet wakker zijn*
       wakker zijn ≡ *niet-slapen*

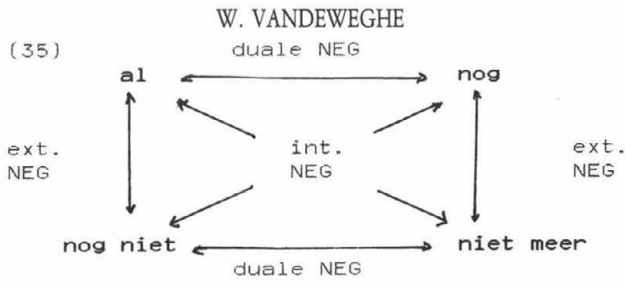
Vandaar, bij perspectivische modificatie:

- (31) Hans is *al* wakker ≡ Hans slaapt *niet meer*
 (32) Hans is *nog niet* wakker ≡ Hans slaapt *nog*

Gaan we dus uit van de equivalentie in (30), dan lezen we uit (31) af dat *al* + interne NEG gelijk staat met extern genegeerd *nog* (→ *meer*). Verdere equivalenties zijn o.a.:

- (33) a. Pieter is *al* genezen.
       = b. Het is *niet* zo dat Pieter *nog niet* genezen is.
       of: AL p ≡ ~ NOG ~ p
 (34) a. Pieter is *nog* ziek.
       ↔ b. Het is *niet: al* zo dat Pieter *niet* ziek is.
       of: NOG p ≡ ~ AL ~ p

Als we alle relaties in schema brengen, is het resultaat eens te meer een dualiteitsvierkant:

Aangezien op grond van de dualiteitsrelaties *niet meer* equivalent is met *al niet*, hoeft het ons niet te verwonderen dat sommige talen, zoals het Spaans en de Slavische talen, een dergelijke cluster gebruiken ter ontkenning van *nog*, wat indirect de validiteit van het schema bevestigt:

(36) Spaans: NEG + *todavía* (= „nog”) → *ya no* (11. „al niet”)

Het Spaanse systeem is dus meer „gestroomlijnd” dan het Nederlandse, aangezien in beide negatieve clusters gewerkt wordt met *interne* negatie. Voor het Engels geldt iets gelijkaardigs, met dien verstande echter dat in beide gevallen polariteitswisseling plaats vindt, wat samenhangt met *externe* negatie⁶:

- (37) (i) NEG + *still* → NEG + *anymore*
 (ii) NEG + *already* → NEG + *yet*

3.2. *Perspectiviteit*

3.2.1. Constructie van het perspectief

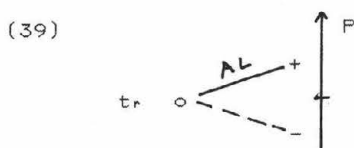
Zoals elke uitspraak moet een *al*- of *nog*-uitspraak op de een of andere manier in de tijd gesitueerd worden. We kunnen ons dat zo voorstellen, dat de taalgebruiker in feite twee temporele gegevens op elkaar afbeeldt: de in de zin beschreven SvZ met zijn inherente temporaliteit wordt verankerd aan een gegeven punt waarvoor in het discussiedomein al een vast „adres” is. In het ongemarkeerde geval is dat referentiepunt (t_r) situationeel gedefinieerd als het spreekmoment t_0 , maar het kan op talloze andere manieren gedefinieerd worden: aan de hand van een ander gebeuren (vg. *toen de artiest het podium betrad*), de klokketijd (*om drie uur*), enz. In schema:

6. Zie voor gegevens uit andere (Europese) talen: Vandeweghe (1986).

De rol van de perspectivische partikels nu bestaat erin die relatie te *problematiseren*. In de gebruikswijze die ons in deze uiteenzetting interesseert, komt dat hierop neer dat behalve de door de predikatie beschreven SvZ bij wijze van contrastgeval ook nog de complementaire SvZ' in beeld komt. Op die manier wordt, met het gekozen predikaat als parameter, een SEQUENTIE gedefinieerd bestaande uit twee opeenvolgende fasen (vb. „thuis” en „niet-thuis”), gescheiden door een overgang. Bij perspectivering gaat dus het referentiepunt als evaluatiemoment dienen vanwaar de gebeurenlijn geïnspecteerd wordt op hoe de voor t_r geldende SvZ zich temporeel verhoudt tot zijn alternatief. De lijn die het referentiepunt verbindt met de ACTUELE WAARDE (AW) tekenen we als een *volle* lijn: de „actualisatielijn”. De alternatieve waarde bereiken we met een *onderbroken* lijn. Voor *al* krijgen we dan:

3.2.2. Perspectivische evaluatie

3.2.2.1. Variabelen

De aard van de perspectivische evaluatie, en dus de keuze voor één van de lexemen of lexemenclusters uit het paradigma, wordt bepaald door twee variabelen: de oriëntatie van de sequentie (positief of negatief) en de polaire waarde voor de predikatie (positief of negatief).

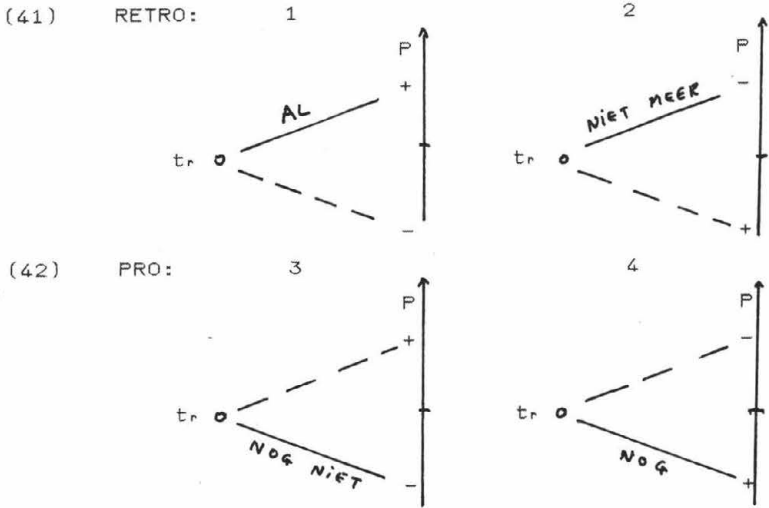
1° De sequentie stellen we voor met een rechte, georiënteerd *van uitgangstoestand naar eindtoestand*. Is de eindtoestand een +-waarde, dan spreken we van een *positieve* sequentie, gaat het daarentegen van + naar -, dan zeggen we dat de sequentie *negatief* georiënteerd is. In schema:

2° De voor t_r actuele polaire waarde kan positief of negatief zijn: in beide gevallen kan ze dus uitgangs- of eindtoestand zijn.

3.2.2.2. Soorten perspectivische evaluatie

Afhankelijk van de positie van AW t.o.v. het voorbije of komende overgangspunt, zeggen we dat de perspectivische evaluatie RETRO- of PROSPECTIEF is. Retrospectief is de evaluatie bij *al* en *niet meer*, prospectief bij *nog* en *nog niet*. In schema:

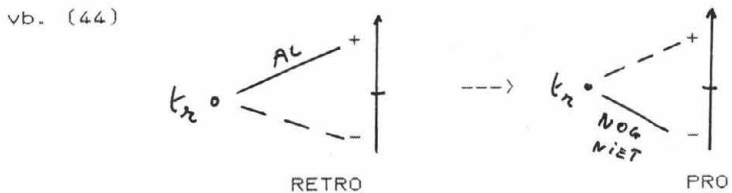
3.3. De opposities

3.3.1. AL en externe negatie

Het betreft hier de volgende paren:

- (43) *al* / *nog niet*
nog / *niet meer*

Voor deze oppositie komt de externe negatie overeen met een verschil in perspectivische evaluatie, d.w.z. de actualisatielijijn kantelt naar de tegenovergestelde zone:

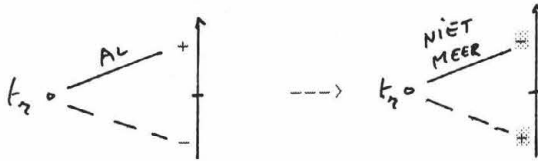
3.3.2 AL en interne negatie

Het betreft hier de volgende paren :

- (45) *al / niet meer*
nog / nog niet

De interne negatie beantwoordt aan een verschil in sequentierichting: het effect is dus een omkering van de sequentie.

vb. (46)

3.3.3. AL en duale negatie

Het betreft hier de volgende paren :

- (47) *al/nog*
nog niet/niet meer

Tussen de respectieve duale tegenhangers is er geen verschil in polariteit, maar wel een kruisverhouding inzake sequentierichting en perspectivische waarde :

- vb. (48) *al*: positieve sequentie, RETRO
nog: negatieve sequentie, PRO

3.4. Interpretatie van negatie

In het licht van het vorige kan nu zoals we zagen, de relatie tussen interne en externe negatie geherinterpreteerd worden. We hebben nu ook een kader om de discussie in Van Baar (1990: 17-25) m.b.t. de onderlinge relatie tussen bereik van de negatie en dat van de perspectiviteitsoperator, beter te plaatsen. Uitgaande van de constatering dat NEG en PERSP om hetzelfde domein strijden — ze opereren beide op predikationiveau — stelt Van Baar, kort gezegd, dat het eigenlijk niet aangaat te spreken van een negatie-operator die bereik heeft over een geperspectiverde uitspraak :

- (49) NEG: PERSP (p)

maar dat de SvZ in eerste instantie genegeerd wordt, en pas in tweede instantie een perspectivische evaluatie krijgt toebedacht :

- (50) PERSP: NEG (p)

Zijn bezwaar richt zich tegen een voorstellingswijze waarbij de relatie tussen de lexemen in affirmatieve en die in negatieve context er zo uitziet:

- (51) NEG + AL → *nog niet*
 NEG + NOG → *niet meer*

Zolang (51) enkel de ambitie heeft semantische bereikverhoudingen weer te geven, zonder de implicatie van een *derivati-onele* relatie tussen wat rechts en wat links van de pijl staat⁷, lijken ons de bezwaren tegen een dergelijke voorstelling van zaken niet zwaar te wegen. Een opvatting echter waarin tevens sprake is van een chronologische dimensie („eerst perspectiveren, dan negeren”) is echter al evenmin adequaat. Zoals uit het vorige gebleken is, leidt toekenning van een polariteitswaarde *binnen een gegeven perspectief* immers VANZELF en SIMULTAAN tot een welbepaalde perspectivische evaluatie.

Dat het niet uitmaakt of men zegt „eerst negatie, dan perspectivering” of omgekeerd, kan blijken uit enkele illustraties. Bekijken we de zin

- (52) Het vliegtuig is *nog niet* geland.

Er zijn op het eerste gezicht weinig argumenten aan te dragen tegen de opvatting dat (52) netzogoed het resultaat kan zijn van een *perspectivering* van (53) als van een *negatie* van (54):

- (53) Het vliegtuig is *niet* geland.
 (53) → (52) = een denkbare perspectiefloze SvZ wordt ge-
 perspectiveerd.
 (54) Het vliegtuig is *al* geland.
 (54) → (52) = een denkbare RETRO-keuze op de positieve
 sequentie wordt afgewezen

In wezen immers zijn beide operaties legitiem:

(a) Elke uitspraak kan men „in perspectief zetten” door toevoeging van een PERSP-operator. Een voorbeeld:

- (55) A: Is Jan aangekomen? (*geen perspectiviteit*)
 B: Neen [= hij is *niet* aangekomen], *nog niet*.

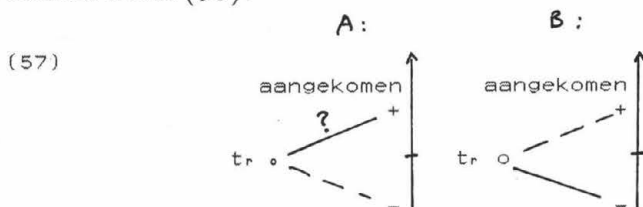
(b) Negatie op een in perspectief gezette SvZ wordt op een natuurlijke wijze geïnterpreteerd als het omklappen van de perspectivische evaluatie. Een voorbeeld:

7. Daar wordt in FG terecht bezwaar tegen gemaakt (Dik 1989: 18-19).

(56) A: Is Jan *al* aangekomen? (In de vraag is de PERSP-gedachte reeds geactiveerd, er moet enkel nog een polaire, tevens perspectivische, waarde toegekend worden)

B: Neen [= het is *niet* zo dat hij *al* aangekomen is], *nog niet*.

In schema wordt (56):

Het toekennen van een PERSP-waarde *kan niet anders dan tegelijk* plaats vinden met het toekennen van een polariteitswaarde. Vanaf tr immers vraagt de beschouwer zich af: in welke fase zit ik met tr? De keuze van een waarde (+ of -) is *tegelijk* een keuze voor RETRO of PRO binnen het kader van de vooraf gegeven sequentie.

4. BESLUIT

Als we ons buigen over de relatie tussen negatie en aspectische kwantoren, dan dienen wij er zorg voor te dragen het „negatie”-begrip voldoende te nuanceren om tot een juist begrip te komen. Zowel interne, externe als duale negatie spelen een cruciale rol in de definiëring van het perspectivische paradigma, en elke positie in het paradigma reflecteert een andere conceptuele „klik” m.b.t. de perspectivische sequentie, zij het dat die positief of negatief gedefinieerd wordt, dan wel dat de evaluatie pro- of retrospectief is. Of NEG nu PERSP domineert dan wel omgekeerd, is in dat licht gezien een fout gestelde vraag.

Bibliografie

- BAAR, Tim van (1990): *The Dutch perspectivity particles in Functional Grammar*. Working Papers in Functional Grammar 36, Amsterdam: University of Amsterdam.
- DE SCHUTTER, Georges/Paul van Hauwermeiren (1983): *De structuur van het Nederlands. Taalbeschouwelijke grammatica*. Malle: De Sikkel.
- DIK, Simon C. (1989): *The theory of Functional Grammar. Part I: The structure of the clause*. Dordrecht etc.: Foris.

- HOPPENBROUWERS, Geer (1983): *Polariteit. Een literatuuronderzoek*. Nijmegen: K.U. Nijmegen
- LÖBNER, Sebastian (1990): *Wahr neben Falsch. Duale Operatoren als die Quantoren natürlicher Sprache*. (Ling. Arbeiten 244) Tübingen: Niemeyer.
- SEUREN, Pieter A.M. (1976): „Echo: een studie in negatie” In: Koefoed, Geert en Arnold Evers (red.), *Lijnen van taaltheoretisch onderzoek*, Groningen: Tjeenk Willink, 160-184.
- SEUREN, Pieter A.M. (1985): *Discourse semantics*. Oxford: Basil Blackwell.
- VANDEWEGHE, Willy (1981): „Ook maar X” In: *Studia Germanica Gandensia XXI*, 15-56. Gent: R.U. Gent.
- VANDEWEGHE, Willy (1986): „Complex aspectivity particles in some European languages”. In: *Groninger Arbeiten zur Germanistischen Linguistik (GAGL) 27*, 220-231. Groningen: R.U. Groningen.